

تحلیلی بر وضعیت کسب و کار در کشورهای مختلف

از: شبنم فروچی

بخش سوم

اشاره

در ادامه آنچه در دو شماره پیشین گفته شد، وضعیت کسب و کار ایران در بین ۱۵۵ کشور منتخب جهان و به طور ویژه در منطقه خاورمیانه و آفریقای شمالی (MENA) از منظر دو شاخص دیگر قید شده توسط بانک جهانی، ۵- کسب اعتبار ۶- حمایت از سرمایه‌گذاران در این شماره مورد بررسی قرار می‌گیرد. آمار منظر در گزارش برگرفته از آمار بانک جهانی در ژانویه ۲۰۰۵ است.

کسب اعتبار: حقوق قانونی و اطلاعات اعتباری

همواره یکی از بزرگترین سدها در مسیر رشد و فعالیت شرکت‌ها، دسترسی به اعتبار بوده است. دسترسی به اعتبار به طور معمول از طریق دفاتر ثبت اعتبار، موسساتی که اطلاعات مربوط به پیشینه اعتبار را گردآوری و اشاعه می‌دهند، صورت می‌گیرد که به وام دهندگان کمک می‌کند تا میزان ریسک را بسنجند و اعتبار را به صورت کاراتری تخصیص دهند، در نتیجه کارآفرینان در هنگام تلاش برای کسب اعتبار نیاز به اتکا به روابط شخصی ندارند. همچنین از دیگر راه‌حل‌ها برای رفع محدودیت‌های اعتباری، مقررات مربوط به وام دادن با قبول وثیقه و ضمانت است. زیرا که با وثیقه، وام‌دهنده می‌تواند دارایی‌های قرض‌گیرنده را در ازای قصور در پرداخت وام توقیف کند و یا بفروشد که منجر به محدود کردن ضررهای بالقوه وام‌دهنده می‌شود. ولیکن به عنوان نمونه در کشور چین بیش از دو تریلیون دلار سرمایه خوابیده در کسب و کارهای چینی وجود دارد که به دلیل محدودیت‌های موجود در قانون چین، امکان استفاده از آن‌ها به عنوان وثیقه و ضمانت موجود نمی‌باشد که این خود برای ساختن دیوار بزرگ چین دیگری کافی است. البته بهبود در چین در راه است و با یک لایحه قانون داری امکان گسترش حوزه داری‌هایی که می‌تواند به عنوان وثیقه استفاده شود وجود دارد. در گزارش بانک جهانی از وضعیت کسب و کار در کشورهای مختلف جهان، کسب اعتبار با دو شاخص فوق یعنی ۱- حقوق

قانونی ۲- اطلاعات اعتباری مورد بررسی قرار گرفته است که توضیح آن در ذیل آمده است:

۱- شاخص حقوق قانونی

شاخص مذکور، ۱۰ قدرت اعتباردهنده (وام‌دهنده) و قرض‌گیرنده (گیرنده وام) را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و امتیاز آن که بین صفر تا ۱۰ می‌باشد (کمترین امتیاز صفر نشانگر حقوق قانونی ضعیف برای وام‌دهندگان و وام‌گیرندگان و بیشترین امتیاز ۱۰ نشانگر بیشترین حقوق قانونی است)، با بررسی قوانین وثیقه و ورشکستگی و خلاصه‌های قانونی و تایید از طریق بررسی حقوقدانان مالی تعیین می‌گردد.

شاخص حقوق قانونی در ایران عدد ۵ است که برابر متوسط ۱۵۵ کشور منتخب جهان می‌باشد و نشانگر آن است که حقوق قانونی برای وام‌گیرندگان و وام‌دهندگان در ایران در حد متوسط است. کشورهای هنگ‌کنگ چین، سنگاپور و انگلستان با شاخص ۱۰ قوی‌ترین حقوق قانونی و افغانستان و کامبوج با شاخص صفر ضعیف-ترین آن را دارا می‌باشند، دیگر کشورها با بیشترین و کمترین حقوق قانونی به قرار جدول یک می‌باشند.

همچنین ایران در جایگاه سوم در بین ۷ جایگاه کشورهای منطقه خاورمیانه و آفریقای شمالی از نقطه نظر حقوق قانونی قرار دارد. متوسط شاخص مذکور در منطقه MENA عدد ۴ است که ایران در بالای آن قرار دارد. بیشترین شاخص حقوق قانونی در منطقه MENA مربوط به کشور

اسرائیل با شاخص ۸ و کمترین آن مربوط به کشور مصر با شاخص ۱ می‌باشد، دیگر کشورهای این منطقه براساس قدرت حقوق قانونی در جدول شماره دو قابل ملاحظه هستند.

۲- شاخص اطلاعات اعتباری

شاخص فوق گزارش می‌کند که آیا موسسات اطلاعات اعتباری خصوصی یا دفاتر ثبت اعتبارات دولتی فعالیت می‌کنند و میزان اطلاعات اعتباری‌ای که آن‌ها پوشش می‌دهند چه اندازه است. این شاخص که وسعت اطلاعات اعتباری را جهت تسهیل پرداخت وام مورد سنجش قرار می‌دهد براساس حوزه اطلاعات توزیع شده، سهولت دستیابی به اطلاعات و کیفیت اطلاعات بنا شده است و داده‌های آن از بررسی‌های دفاتر ثبت اعتبار خصوصی و دولتی به دست آمده‌اند. شاخص عمق اطلاعات اعتباری که بین صفر تا ۶ می‌باشد، در ایران عدد ۳ است. همچنین در ایران موسسه اطلاعات اعتباری خصوصی وجود ندارد و پوشش دفاتر ثبت دولتی تنها شامل ۱۳/۷ درصد وام‌گیرندگان می‌شود. با توجه به آن که در ۴۴ کشور هیچ ثبتی برای اعتبار وجود ندارد و در نتیجه هیچ پوششی نیز موجود نمی‌باشد، متوسط عمق اطلاعات اعتباری حدود ۳ و میزان پوشش وام‌گیرندگان در دفاتر ثبت دولتی ۳/۶ درصد و در موسسات اطلاعات اعتباری خصوصی ۱۶/۸ درصد است. دیگر کشورها با بیشترین و کمترین اطلاعات اعتباری که بیشترین و کمترین درصد از وام‌گیرندگان را با آن پوشش

برای افزایش آن از قراردادهای BIT استفاده کنند. بنابراین اگر این فرضیه درست باشد، باید سرمایه‌گذاری خارجی قبل از امضای قرارداد منفی باشد. تایید هر کدام از این فرضیه‌ها به ارزیابی‌های تجربی نیاز دارد.

نکات مثبت یک قرارداد BIT به کمک متغیرهای ابزاری متفاوتی ارزیابی می‌شوند. یکی از این ابزارها مطالعه سایر قراردادهای BIT است که کشور میزبان با کشورهایی به جز کشور سرمایه‌گذار مورد مطالعه، منعقد کرده است. علاقه یک کشور میزبان برای تایید یک قرارداد BIT که با تعدادی از قراردادهای BIT دیگر این کشور سنجیده می‌شود، احتمال امضای یک قرارداد BIT را با یک کشور سرمایه‌گذار افزایش می‌دهد در حالی که تعداد قراردادهای سرمایه‌گذاری کشور میزبان نباید تاثیری بر میزان سرمایه‌گذاری خارجی کشور سرمایه‌گذار داشته باشد. برای مثال، وقتی سرمایه‌گذاران آمریکایی قصد دارند در هندوستان سرمایه‌گذاری کنند، این پرسش که آیا هندوستان قرارداد سرمایه‌گذاری با آمریکا یا فرانسه دارد، تاثیری بر تصمیم آنها ندارد. در

حالی که ممکن است هندوستان که قبلاً قراردادهای سرمایه‌گذاری مشابهی با کشورهای دیگر داشته است، در تصمیمگیری خود برای امضای قراردادی با آمریکا تحت تاثیر قراردادهای دیگر خود باشد.

یکی از کمبودهای اطلاعات موجود این است که بسیاری از ستون‌ها خالی مانده‌اند. با اینکه اطلاعات از جانب کشور سرمایه‌گذار گزارش شده است ولی آنها کل سرمایه‌گذاری خارجی خود را در کشورهای میزبان گزارش نکرده‌اند. بنابراین نمی‌توان نتیجه‌گیری کرد که ستون‌های خالی نشانه سرمایه‌گذاری صفر است یا نشان‌دهنده رقمی که گزارش نشده است. این امر بدیهی است که ارزش حقیقی یک سلول خالی کمتر از ارزش‌های گزارش شده است. برای حل این مساله رگرسیون فقط روی اطلاعات گزارش شده انجام شده است. علاوه بر آن از روش‌هایی نیز استفاده شد که جاهای خالی با صفر پر شد. رگرسیون باروش‌های مختلفی برای اعداد گزارش نشده، انجام شد. در کلیه این روش‌ها نتایج یکسان ماند. ستون‌های خالی فقط در این دو

مورد پر شد:

الف- برای سال‌هایی پس از اینکه یک کشور سرمایه‌گذار گزارش خود را شروع کرد (برخی از کشورها تا سال ۱۹۸۵ گزارش نمی‌دادند) و

ب- برای کشورهایی که در یک سال حداقل ۵ رقم گزارش داده باشند (انگلستان هیچ رقمی را در سال ۱۹۸۴ گزارش نداد، از این رو هیچ‌کدام از آنها با صفر پر نشد).

زیرنویس:

۱- در تحقیق انکتاد هم تاریخ امضای قرارداد و هم تاریخ تایید آن منتشر شده است. چنین وجه تمایزی از آن جهت مهم است که یک قرارداد فقط در صورتی اجرا می‌شود که تایید شود. موارد بسیاری مشاهده شده که یک قرارداد امضا شده هرگز تایید نشده است (برای مثال برزیل ۱۳ قرارداد BIT امضا شده دارد که حتی یک قرارداد آن هم تایید نشده است). این بررسی فقط از تاریخ تایید این قراردادها در مطالعات خود استفاده می‌کند.

با بیش از بیست سال تجربه و کیفیت برتر در خدمات حمل و نقل بین المللی و امور گمرکی

شرکت بارانداز بهاور
حمل و نقل بین المللی و خدمات کشتیرانی
(با مسئولیت محدود)
(کریر و فورواردر)
**BARANDAZ BHAHAVAR INT'L
TRANSPORT & SHIPPING SERVICE CO. LTD.
(CARRIER & FORWARDER)**

Tel : 009821 77632351- 77508430- 77500597- 77511619/20- 77632353/9
Fax: 009821 77533675
E-mail : barandazbahavar@neda.net
URL : www.barandazbahavar.com

- حمل محصولات از انحصاری نقاط دنیا به ایران و بالعکس (زمینی، دریایی، هوایی)
- حمل محصولات نمایشگاهی و پروژه ای
- ترانزیت کالا از مبادی ورودی کشور به کلیه گمرکات داخلی و مناطق ویژه اقتصادی
- ترانزیت کالا از مبادی ورودی کشور به کشورهای CIS و خاور میانه و بالعکس
- اخذ بیمه نامه باربری محصولات صادراتی و وارداتی
- ترخیص کالا از کلیه گمرکات کشور و مناطق ویژه اقتصادی
- دارای نمایندگیهای فعال در پنج قاره دنیا
- سرویس (DOOR TO DOOR)
- در اختیار داشتن بیش از صد دستگاه کامیون ایرانی و خارجی

جهت کسب اطلاعات بیشتر با دفتر مرکزی این شرکت تماس حاصل فرمائید.

می‌دهند در جدول ۳ قابل پیگیری می‌باشند. همچنین در منطقه خاورمیانه و آفریقای شمالی نیز در پنج کشور الجزایر، عراق، عمان، سوریه و کرانه غربی و غزه شاخص اطلاعات اعتباری صفر و هیچ نوع پوششی برای وام‌گیرندگان در این زمینه وجود ندارد. متوسط شاخص اطلاعات اعتباری در ۱۶ کشور منطقه MENA ۲ است که ایران از متوسط منطقه با شاخص ۳ بالاتر است. متوسط پوشش در این منطقه برای وام‌گیرندگان توسط دفاتر ثبت دولتی ۱/۹ درصد و توسط موسسات اطلاعات اعتباری خصوصی ۱/۷ درصد می‌باشد که نشانگر آن است که در کل منطقه پوشش اندکی در این راستا وجود دارد. دیگر کشورهای این منطقه از نظر شاخص اطلاعات اعتباری مطابق جدول ۴ می‌باشند.

دو شاخص قید شده در بالا از معیارهای مهم جهت سنجش عملکرد خوب بازارهای اعتباری هستند که هر چه حقوق قانونی قوی‌تر و اطلاعات توزیع شده بیشتر باشد، عمق بازارهای اعتباری نیز بیشتر و نسبت قصور در پرداخت وام (بدهی) نیز کمتر می‌گردد. همچنین با عملکرد بهتر بازارهای اعتباری، کاهش بیکاری نیز بیشتر می‌شود. سهل‌ترین و سخت‌ترین کشورها در زمینه کسب اعتبار در جدول شماره پنج آورده شده‌اند.

حمایت از سرمایه‌گذاران: نظارت شرکت

چپاول شرکت توسط خودی‌های شرکت هر روزه اتفاق می‌افتد، ولی تنها موارد بزرگ همچون شرکت بزرگ نفتی فرانسوی EIF Aquintaine و شرکت نفتی روسی Gazprom سرتیتر اخبار می‌شوند و موارد کوچک ناشناخته باقی می‌مانند. حمایت از سرمایه‌گذاران در برابر "معامله با خود" (۱)، استفاده از دارایی‌های شرکت برای سود شخصی، برای گسترش بازارهای سرمایه (۲) لازم است و این مساله که اصلی‌ترین موضوع در حمایت از سرمایه‌گذاران می‌باشد

در واقع تنها مساله نظارت شرکت است. بانک جهانی در بررسی وضعیت کسب و کار به منظور ارایه مدارک برای حمایت از سرمایه‌گذاران در برابر معامله با خود، می‌سنجد که کشورها چگونه یک نمونه استاندارد را تنظیم می‌کنند. واقعیات نمونه ساده هستند؛ یک نمونه چون: آقای جیمز که از سهامداران عمده یک شرکت دولتی است پیشنهاد خرید کامیون‌های دست دوم را از شرکت دیگری که خود مالک آن است می‌دهد. قیمت نیز بالاتر از قیمت بازار است. آقای جیمز وارد معامله می‌شود. همه تاییدیه‌ها در این زمینه کسب شده و تمام آشکارسازی‌های (۳) (توضیحات) خواسته شده نیز تهیه شده است با وجود آنکه این معاملات برای شرکت دولتی آقای جیمز منصفانه نبوده است. سهامداران از طرفین ذینفع و اعضای هیات مدیره شکایت کردند. و اکنون چندین سوال پیش می‌آید. چه کسی معامله را تایید و با آن موافقت کرده است؟ چه اطلاعاتی بایستی افشا و آشکار شوند؟ سرمایه‌گذاران امکان دستیابی به چه مدارکی از شرکت را دارند؟ سهامداران اقلیت بایستی چه کنند تا معامله متوقف شود و یا از آقای جیمز خسارت دریافت کنند؟ سه شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران براساس جواب این سوالات پایه‌گذاری شده است که هر کدام بین صفر تا ۱۰ امتیاز دارند و امتیاز بالاتر نماینگر حمایت بیشتر یا آشکارسازی بیشتر است.

۱- شاخص دامنه مسوولیت مدیران

این شاخص در برگیرنده توانایی سرمایه‌گذاران در مسوول ساختن امثال آقای جیمز و هیات مدیره در قبال زبان‌های ایجاد شده می‌باشد. از جمله توانایی فسخ معامله، جریمه و مدت زندان تعیین شده برای معامله با خود، امکان دادخواهی مستقیم و دادخواهی فرعی و الزام بازگرداندن سودهای شخصی که امثال آقای جیمز در معامله به دست آورده‌اند. این شاخص در ایران عدد ۵ است که کمی بالاتر از متوسط ۱۴۵ (۴)

کشور جهان (با تقریب عدد ۴) می‌باشد. کامبوج، کانادا، مالزی، زلاندنو، سنگاپور و ایالات متحده با شاخص ۹ کشورهایی هستند که بیشترین مسوولیت‌پذیری را برای هیات مدیره قابل هستند و در افغانستان، جمهوری دومینیکن، جزایر مارشال، مکزیک، میکرونزی و پالاتو با شاخص صفر هیچ حمایتی از سرمایه‌گذاران در زمینه مسوولیت‌پذیری هیات مدیره وجود ندارد. دیگر کشورها با بیشترین و کمترین میزان مسوولیت‌پذیری مدیران به قرار جدول شماره شش می‌باشند.

۲- شاخص دامنه آشکارسازی

شاخص مذکور در برگیرنده شیوه‌های تاییدیه، آشکارسازی سریع از معاملات پیشنهادی برای سهامداران و عموم، آشکارسازی در بایگانی‌ها و گزارشات دوره‌ای و امکان بررسی مستقل معاملات قبل از انجام آن است. شاخص دامنه آشکارسازی در ایران ۳ می‌باشد که نشانگر آن است که آشکارسازی در ایران به نسبت متوسط ۱۴۵ کشور جهان (شاخص ۵) کم است. همچنین کشورهای چین، فرانسه، هنگ‌کنگ چین، مالزی، زلاندنو، سنگاپور، تایلند، انگلستان و زامبیا نشانگر بالاترین میزان آشکارسازی با شاخص ۱۰ و افغانستان، آلبانی، آذربایجان، مالدیو، میکرونزی، پالاتو و تونس با شاخص صفر فاقد آشکارسازی می‌باشند. دیگر کشورها در این راستا در جدول ۷ قابل ملاحظه هستند.

۳- شاخص سهولت دادخواهی سهامداران

شامل دستیابی به مدارکی که قابلیت استفاده در طول محاکمه را دارند، توانایی سرمایه‌گذار برای تحقیق از متهم و شاهدان، قانونی بودن مدارک بازرسی شرکت، شخصی که بازرس را برگزیده است و قابل قبول بودن مدارک، که در ایران این شاخص صفر است و در واقع به معنای نبود امکان دادخواهی برای سهامداران می‌باشد. متوسط

شاخص مذکور در ۱۴۵ کشور منتخب جهان ۶ است و سهل‌ترین کشورها برای دادخواهی سهامداران کنیا و زلاندنو با شاخص ۱۰ هستند و در بین تمام کشورها غیر از ایران، تایوان چین است که دارای شاخص صفر می‌باشد. سهل‌ترین و سخت‌ترین کشورهای دیگر در این زمینه در جدول شماره هشت قابل پیگیری هستند.

و در نهایت شاخص قدرت حمایت از سرمایه‌گذاران است که میانگین سه شاخص فوق می‌باشد. این شاخص برای ایران ۲/۷ است که در مقایسه با میانگین ۱۴۵ کشور منتخب رقم پایینی است. کشورهای بیشتری و کمترین حمایت را از سرمایه‌گذاران دارند، در جدول نه قابل مشاهده هستند. همچنین در بین کشورهای منطقه MENA، ایران کمترین قدرت حمایت از سرمایه‌گذاران را دارد. متوسط قدرت حمایت از سرمایه‌گذاران در منطقه MENA ۴/۶ و بیشترین میزان حمایت نیز مربوط به اسرائیل با شاخص ۸/۳ است. دیگر کشورهای این منطقه از این نقطه نظر را در جدول ۱۰ دنبال کنید.

چنانچه از حقوق سرمایه‌گذاران حمایت نشود، کارآفرینی سرکوب شده و پروژه‌های سرمایه‌گذاری سودآور کمتری پذیرفته می‌شود. در کشورهایی که معامله با خود محدود و کنترل می‌شود، سرمایه‌گذاری سهام^(۵) بیشتر، تمرکز مالکیت کمتر و اعتماد و اطمینان بخش بازرگانی عمیق‌تر است. همچنین در این کشورها سرمایه‌گذاران به تنوع سهام و کارآفرینان به پول می‌رسند.

و اما اصلاحات:

در سال ۲۰۰۴، ۲۵ کشور روش‌های به اشتراک گذاردن اطلاعات اعتباری را بهبود بخشیدند. در ۸ کشور هند، اندونزی، قرقیزستان، لیتوانی، نیجریه، رومانی، عربستان سعودی و اسلواکی موسسات اطلاعات اعتباری خصوصی شروع به کار کردند. در آذربایجان و ارمنستان دفاتر ثبت (اعتبارات) دولتی جدید راه افتادند. همچنین

در زمینه به اشتراک گذاردن اطلاعات اعتباری، پنج روش دیگر نیز بکار رفته است: - تصویب قوانین جدید: که رایج‌ترین اصلاح در سال ۲۰۰۴ می‌باشد و آن حذف موانع موجود بر سر راه به اشتراک گذاردن اطلاعات اعتباری از طریق قانون یا مقررات خاص همانند کشورهای چین هند، اسرائیل، قزاقستان، نیکاراگوئه و روسیه و یا از طریق متمم قانون بانکداری همانند آذربایجان،

کنیا، جمهوری مقدونیه و موریس است. - گسترش دامنه اطلاعات: همانند بنگلادش با ضمیمه اطلاعات کارت اعتباری مصرف‌کننده به پایگاه داده‌هایش و مصر با تهیه فهرستی از قصور در پرداخت وام‌گیرندگان بر روی کارت‌های اعتباری کوچک و وام‌های ماشین، و همچنین هندوراس، لبنان، جمهوری مقدونیه، رومانی و رواندا.

- منظور کردن تعداد وام بیشتر: دفتر ثبت دولتی مصر میزان حداقل وامی را که برای آن اطلاعات جمع‌آوری می‌شود از ۶۹۰۰ دلار به ۵۲۰۰ دلار رسانده است. دفتر ثبت لبنان نیز با پایین آوردن حد نهایی از ۶۶۰۰ دلار به ۶۰۰۰ دلار، منجر به افزوده شدن ۱۰۰۰۰ وام‌گیرنده دیگر به دفتر شده است. دفاتر ثبت دولتی در بلغارستان، ایران، رومانی و ویتنام حد نهایی حداقل وام را به کلی کنار گذاشته‌اند.

- تهیه اطلاعات به صورت آن‌لاین: دفاتر ثبت دولتی بلغارستان با راه‌اندازی یک سیستم آن‌لاین، زمان بازرایی اطلاعات را از سه روز به تنها چندثانیه کاهش داده‌اند. بانک مرکزی رواندا نیز پایگاه داده‌هایش را در دفتر ثبت دولتی کامپیوتری کرده است.

- ارتقا کیفیت اطلاعات: هم‌اکنون در مغولستان بابت هر قصور در به روز کردن پیشینه اعتبار توسط بانک‌ها تا سقف ۹۰۰ دلار جریمه تکلیف می‌شود. در نپال نیز جریمه برای پنهان نگاه داشتن اطلاعات اعتباری به بانک‌ها و کارکنانشان تکلیف می‌شود. در تایلند مدیران موسسات اطلاعات اعتباری شخصاً محکوم به پرداخت جریمه

می‌شوند.

۱۰ کشور نیز توافقنامه‌های ضمانتی و اجرای آن را در سال ۲۰۰۴ تسهیل کرده‌اند: بوسنی و هرزگوین، برزیل، کرواسی، فنلاند، هند، ژاپن، رومانی، صربستان و مونتنگرو، سوئد و اکراین. اصلاحگرهای دیگر وصول وثیقه از شرکت‌های ورشکسته را تسهیل کرده‌اند همانند برزیل، پرتغال، رومانی و سوئد.

قوانین در لاتوس امکان استفاده از اموال منقول را بدون تسلیم تملک دارایی جهت وثیقه ایجاد نمی‌کند و در نتیجه از نظر حقوق قانونی برای گیرندگان وام جزء ۱۰ کشور آخر محسوب می‌شود. در لسوتو زنان بدون رضایت همسرانشان نمی‌توانند دارایی‌شان را به وثیقه بگذارند.

نیکاراگوئه نیاز به تعریف دقیقی از دارایی‌هایی که می‌تواند در موافقتنامه‌های ضمانتی مورد استفاده قرار گیرد دارد. در چین بیش از ۱۰ نمایندگی دولتی جداگانه وجود دارد که بهره‌های وثیقه را ثبت می‌کنند.

در ارتباط با حمایت از سرمایه‌گذاران، ۱۵ کشور در سال ۲۰۰۴ اصلاحات انجام داده‌اند. تایلند در راس اصلاحگرها قرار دارد. هم‌اکنون برای شرکت‌های موجود در فهرست تایلند این الزام وجود دارد که مدیران و سهامدارانی که منفعت شخصی در معامله ندارند بایستی طرف معامله را تایید کنند. در اسپانیا وظیفه وفاداری^(۶) مدیران به قانون شرکت برای شرکت‌های دولتی تعریف شده است. ترکیه نیز از شرکت‌ها خواسته است که یک صفحه "ارتباطات سرمایه‌گذار" بر روی صفحات وب خود قرار دهند. ویتنام از مدیران و روسا خواسته که سهام مالکیتشان را در شرکت برای اولین بار منتشر سازند. پاکستان جریمه‌های سنگین برای زیرپا گذاشتن مقررات معامله با خود تعیین کرده و ایسلند و ترکیه نیز آیین‌نامه نظارت شرکت (اداره شرکت) را برای شرکت‌های دولتی تصویب کرده‌اند. مالزی و تایلند در این راه معرف انگیزه‌های قویتر برای حمایت از

می‌دهند در جدول ۳ قابل پیگیری می‌باشند. همچنین در منطقه خاورمیانه و آفریقای شمالی نیز در پنج کشور الجزایر، عراق، عمان، سوریه و کرانه غربی و غزه شاخص اطلاعات اعتباری صفر و هیچ نوع پوششی برای وام‌گیرندگان در این زمینه وجود ندارد. متوسط شاخص اطلاعات اعتباری در ۱۶ کشور منطقه MENA ۲ است که ایران از متوسط منطقه با شاخص ۳ بالاتر است. متوسط پوشش در این منطقه برای وام‌گیرندگان توسط دفاتر ثبت دولتی ۱/۹ درصد و توسط موسسات اطلاعات اعتباری خصوصی ۱/۷ درصد می‌باشد که نشانگر آن است که در کل منطقه پوشش اندکی در این راستا وجود دارد. دیگر کشورهای این منطقه از نظر شاخص اطلاعات اعتباری مطابق جدول ۴ می‌باشند.

دو شاخص قید شده در بالا از معیارهای مهم جهت سنجش عملکرد خوب بازارهای اعتباری هستند که هر چه حقوق قانونی قوی‌تر و اطلاعات توزیع شده بیشتر باشد، عمق بازارهای اعتباری نیز بیشتر و نسبت قصور در پرداخت وام (بدهی) نیز کمتر می‌گردد. همچنین با عملکرد بهتر بازارهای اعتباری، کاهش بیکاری نیز بیشتر می‌شود. سهل‌ترین و سخت‌ترین کشورها در زمینه کسب اعتبار در جدول شماره پنج آورده شده‌اند.

حمایت از سرمایه‌گذاران: نظارت شرکت

چپاول شرکت توسط خودی‌های شرکت هر روزه اتفاق می‌افتد، ولی تنها موارد بزرگ همچون شرکت بزرگ نفتی فرانسوی EIF Aquitaine و شرکت نفتی روسی Gazprom سرتیتر اخبار می‌شوند و موارد کوچک ناشناخته باقی می‌مانند. حمایت از سرمایه‌گذاران در برابر "معامله با خود" (۱)، استفاده از دارایی‌های شرکت برای سود شخصی، برای گسترش بازارهای سرمایه (۲) لازم است و این مساله که اصلی‌ترین موضوع در حمایت از سرمایه‌گذاران می‌باشد

در واقع تنها مساله نظارت شرکت است. بانک جهانی در بررسی وضعیت کسب و کار به منظور ارایه مدارک برای حمایت از سرمایه‌گذاران در برابر معامله با خود، می‌سنجد که کشورها چگونه یک نمونه استاندارد را تنظیم می‌کنند. واقعیات نمونه ساده هستند؛ یک نمونه چون: آقای جیمز که از سهامداران عمده یک شرکت دولتی است پیشنهاد خرید کامیون‌های دست دوم را از شرکت دیگری که خود مالک آن است می‌دهد. قیمت نیز بالاتر از قیمت بازار است. آقای جیمز وارد معامله می‌شود. همه تاییدیه‌ها در این زمینه کسب شده و تمام آشکارسازی‌های (۳) (توضیحات) خواسته شده نیز تهیه شده است با وجود آنکه این معاملات برای شرکت دولتی آقای جیمز منصفانه نبوده است. سهامداران از طرفین ذینفع و اعضای هیات مدیره شکایت کردند. و اکنون چندین سوال پیش می‌آید. چه کسی معامله را تایید و با آن موافقت کرده است؟ چه اطلاعاتی بایستی افشا و آشکار شوند؟ سرمایه‌گذاران امکان دستیابی به چه مدارکی از شرکت را دارند؟ سهامداران اقلیت بایستی چه کنند تا معامله متوقف شود و یا از آقای جیمز خسارت دریافت کنند؟ سه شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران براساس جواب این سوالات پایه‌گذاری شده است که هر کدام بین صفر تا ۱۰ امتیاز دارند و امتیاز بالاتر نمایانگر حمایت بیشتر یا آشکارسازی بیشتر است.

۱- شاخص دامنه مسوولیت مدیران

این شاخص در برگیرنده توانایی سرمایه‌گذاران در مسوول ساختن امثال آقای جیمز و هیات مدیره در قبال زیان‌های ایجاد شده می‌باشد. از جمله توانایی فسخ معامله، جریمه و مدت زندان تعیین شده برای معامله با خود، امکان دادخواهی مستقیم و دادخواهی فرعی و الزام بازگرداندن سودهای شخصی که امثال آقای جیمز در معامله به دست آورده‌اند. این شاخص در ایران عدد ۵ است که کمی بالاتر از متوسط ۱۴۵ (۴)

کشور جهان (با تقریب عدد ۴) می‌باشد. کامبوج، کانادا، مالزی، زلاندنو، سنگاپور و ایالات متحده با شاخص ۹ کشورهای هستند که بیشترین مسوولیت‌پذیری را برای هیات مدیره قایل هستند و در افغانستان، جمهوری دومینیک، جزایر مارشال، مکزیک، میکرونزی و پالاتو با شاخص صفر هیچ حمایتی از سرمایه‌گذاران در زمینه مسوولیت‌پذیری هیات مدیره وجود ندارد. دیگر کشورها با بیشترین و کمترین میزان مسوولیت‌پذیری مدیران به قرار جدول شماره شش می‌باشند.

۲- شاخص دامنه آشکارسازی

شاخص مذکور در برگیرنده شیوه‌های تاییدیه، آشکارسازی سریع از معاملات پیشنهادی برای سهامداران و عموم، آشکارسازی در بایگانی‌ها و گزارشات دوره‌ای و امکان بررسی مستقل معاملات قبل از انجام آن است. شاخص دامنه آشکارسازی در ایران ۳ می‌باشد که نشانگر آن است که آشکارسازی در ایران به نسبت متوسط ۱۴۵ کشور جهان (شاخص ۵) کم است. همچنین کشورهای چین، فرانسه، هنگ‌کنگ، چین، مالزی، زلاندنو، سنگاپور، تایلند، انگلستان و زامبیا نشانگر بالاترین میزان آشکارسازی با شاخص ۱۰ و افغانستان، آلبانی، آذربایجان، مالدیو، میکرونزی، پالاتو و تونس با شاخص صفر فاقد آشکارسازی می‌باشند. دیگر کشورها در این راستا در جدول ۷ قابل ملاحظه هستند.

۳- شاخص سهولت دادخواهی سهامداران

شامل دستیابی به مدارکی که قابلیت استفاده در طول محاکمه را دارند، توانایی سرمایه‌گذار برای تحقیق از متهم و شاهدان، قانونی بودن مدارک بازرسی شرکت، شخصی که بازرس را برگزیده است و قابل قبول بودن مدارک، که در ایران این شاخص صفر است و در واقع به معنای نبود امکان دادخواهی برای سهامداران می‌باشد. متوسط

۳) Disclosure=توضیحات
 یانمودارهای ضمیمه شده به یک
 صورت حساب مالی که به فهم و درک
 بهتر صورت حساب کمک می کند.

۴. آمار مربوط به ۱۰ کشور در بخش
 حمایت از سرمایه گذاران موجود نمی باشد.

5) Equity Investment

6) Duty of loyalty

شکست بازارهای سهام شده و در نتیجه
 بانکها به عنوان تنها منبع تامین مالی باقی
 می ماندند. در کشورهای فقیر نظام ثبت وثیقه
 و دارایی سد راه بسیاری از بازرگانی ها حتی
 در کسب وام بانکی می باشد و در نتیجه:
 بازرگانی ها بدلیل نبود تامین مالی به میزان
 موثر و کارا توسعه نمی یابند و رشد اقتصادی
 نیز عقب نگاه داشته می شود.

سرمایه گذاران بوده اند.
 زلاندنو بیش از همه از سرمایه گذاران در
 برابر معامله با خود حمایت می کند و بعد از
 آن سنگاپور است. چندین کشور در حال
 توسعه از جمله موریس و آفریقای جنوبی نیز
 در بین ۱۰ کشور صدر فهرست حمایت از
 سرمایه گذاران قرار دارند، پاکستان نیز خیلی
 دور نمی باشد. ولیکن به طور متوسط
 کشورهای فقیر کمتر از کشورهای ثروتمند
 معامله با خود را کنترل می کنند، بخصوص
 در زمینه آشکارسازی.
 عدم حمایت از سرمایه گذاران موجب

زیرنویس ها:

- 1) Self-dealing
- 2) Equity Markets

مأخذ: Doing Business in 2006/
 World Bank

جدول شماره دو-حقوق قانونی در منطقه MENA (۱۰-۰)

رتبه	کشور	نمره	کشور
۸	اسرائیل	۴	عربستان سعودی
۶	اردن	۴	لبنان
۵	کرانه غربی و غزه	۴	عراق
۵	سوریه	۳	عمان
۵	کویت	۳	الجزایر
۵	ایران	۲	یمن
۴	امارات متحده عربی	۲	مراکش
۴	تونس	۱	مصر

جدول شماره یک-قدرت حقوق قانونی (۱۰-۰)

بیشترین		کمترین	
۱۰	چین	۲	هنگ کنگ
۱۰	سنگاپور	۲	سنگاپور
۱۰	انگلستان	۲	انگلستان
۹	آلبانی	۲	آلبانی
۹	استرالیا	۲	استرالیا
۹	بوتسوانا	۱	بوتسوانا
۹	زلاندنو	۱	زلاندنو
۸	آلمان	۱	آلمان
۸	مالزی	صفر	مالزی
۸	هلند	صفر	هلند

جدول شماره چهار-شاخص اطلاعات اعتباری در منطقه
 MENA (۱۰-۰)

رتبه	کشور	نمره	کشور
۲	ایران	۳	ایران
۵	تونس	۲	تونس
۴	لبنان	۴	لبنان
صفر	مراکش	۱	مراکش
صفر	امارات متحده عربی	۲	امارات متحده عربی
صفر	مصر	۲	مصر
صفر	اردن	۲	اردن
صفر	عربستان سعودی	۵	عربستان سعودی

جدول شماره سه-اطلاعات اعتباری
 (درصد وام گیرندگان تحت پوشش)

بیشترین		کمترین	
۱۰۰	استرالیا	۰/۲۰	استرالیا
۱۰۰	کانادا	۰/۱۹	کانادا
۱۰۰	ایسلند	۰/۱۹	ایسلند
۱۰۰	ایرلند	۰/۱۴	ایرلند
۱۰۰	نروژ	۰/۱۴	نروژ
۱۰۰	سوئد	۰/۱۲	سوئد
۱۰۰	ایالات متحده	۰/۰۹	ایالات متحده
۹۶	زلاندنو	۰/۰۸	زلاندنو
۹۵	آرژانتین	۰/۰۸	آرژانتین
۸۸	آلمان	۰/۰۲	آلمان

جدول شماره پنج-کسب اعتبار

سهل ترین	دشوارترین
انگلستان	الجزایر
هنگ کنگ چین	جمهوری دموکراتیک کنگو
استرالیا	مصر
بوتسوانا	اریتره
آلمان	گینه
مالزی	تیمور شرقی
زلاندنو	توگو
سنگاپور	لائوس
ایرلند	افغانستان
ایالات متحده	کامبوج

جدول شماره شش-دامنه مسوولیت پذیری مدیران (۱۰-۰)

بیشترین	کمترین
زلاندنو	نیپال
سنگاپور	مولداوی
مالزی	زیمبابوه
کانادا	سائوتومه و پرنسیپ
ایالات متحده	لبنان
کامبوج	ویتنام
اسرائیل	سنگال
هنگ کنگ چین	مکزیک
آفریقای جنوبی	جمهوری دومینیکن
موریس	افغانستان

جدول شماره هشت-سهولت دادخواهی سهامداران (۱۰-۰)

سهل ترین	دشوارترین
زلاندنو	امارات متحده عربی
کنیا	آلبانی
سنگاپور	ونزوئلا
کانادا	ویتنام
اسرائیل	افغانستان
ایالات متحده	سوریه
ایرلند	مراکش
موریس	الجزایر
کلمبیا	ایران
نیپال	تانزانیا

جدول شماره ده-قدرت حمایت از سرمایه گذاران در منطقه MENA (۱۰-۰)

یمن	۴/۳	اسرائیل	۸/۳
الجزایر	۴/۳	عمان	۵/۷
مراکش	۴	عربستان سعودی	۵
مصر	۴	کویت	۵
اردن	۳/۷	امارات متحده عربی	۴/۷
تونس	۳/۳	عراق	۴/۷
ایران	۲/۷	سوریه	۴/۳
کرانه غربی و غزه	-	لبنان	۴/۳

جدول شماره هفت-دامنه آشکار سازی (۱۰-۰)

بیشترین	کمترین		
زلاندنو	۱۰	فیلیپین	۱
سنگاپور	۱۰	هندوراس	۱
مالزی	۱۰	یونان	۱
هنگ کنگ چین	۱۰	اتیوپی	۱
انگلستان	۱۰	اکراین	۱
زامبیا	۱۰	بلاروس	۱
تایلند	۱۰	آذربایجان	صفر
فرانسه	۱۰	تونس	صفر
چین	۱۰	آلبانی	صفر
ایرلند	۹	افغانستان	صفر

جدول شماره ۹-حمایت از سرمایه گذاران

بیشترین	کمترین
زلاندنو	کاستاریکا
سنگاپور	کرواسی
کانادا	آلبانی
هنگ کنگ چین	اتیوپی
مالزی	ایران
اسرائیل	اکراین
ایالات متحده	ونزوئلا
آفریقای جنوبی	ویتنام
انگلستان	تانزانیا
موریس	افغانستان